HALK BİLGİSİ

HABERLERİ

H. B. D. İstanbul Merkezi tarafından neşrolunur

Aylık Mecmua

Müdürü:

İzzet Âdil

İÇİNDEKİ YAZILAR

YIL : 2 1 Mayıs 1931 **SAYI : 19**

İstanbul - İktısat Matbaası

Kolombiya Plakları

Klasik Türk musikisinin en orijinal ve kıymetli mahsullerile Anadolu'nun muhtelif yerlerinde tespit edilen halk türkülerini asıllarındaki nefasetle dinlemek için bunları muhtevi olan Kolombiya pılaklarını elde etmekten başka çare yoktur. Yüksek klasik parçalar ve bakir halk nağmeleri Kolombiya plaklarına muvaffakıyetle geçirilmiştir. Müracaat yeri : İstanbal katırcıoğlu han, Blumental biraderler.

ANADOLU TÜRKÜLERİ

İstanbul Konservatuvarınca tertip edilen dört seyahatte Anadolu'da toplanan halk türkülerinin güfte ve besteleri on üç defter halinde nefis bir şekilde neşrolunmuştur. Her defterin Fiatı **(25)** yalnız son defterin bedeli **(100)** kuruştur Müracaat yeri :

(Halk Bilgisi Derneği Merkezi: İstanbul—Beyazıt)

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

H. B. D. İstanbul Merkezi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Yıl : 2 1 Mayıs 1931 Sayı : 19

ANADOLU HALK ŞAİRLERİNE AİT METİNLER

I

Derununda muzır derdi olanlar
Gizli gizli babı lokmana düşmüş
Derdü gam ararken safa bulanlar
Uygun ahbap ile yârana düşmüş.

Mahbubı sadıklar bigâne olmuş
Muhabbet bağının gülleri solmuş
Çaytaşı yakutun bahasın bulmuş
Şimdi cevahirler ummana düşmüş.

Terki vatan etmiş çıkmış elinden
Kapamış gûşunu halkın dilinden
Âciz taciz kalmış densiz elinden
Y zık garip baykuş virana düşmüş.

Cemolaldanberi ervahı mahluk
Dediler ki bize bir eğlence yok
Taksim olunanda âşıka maşuk
Şem'inin şem'ine pervane düşmüş.

II

Bir dilber perçemin çıkarmış festen
Gülerek meclisi rindana geldi
Nuşetmiş badei bezmi ezelden
Dürrü meknun okur mestane geldi.

Dilberlerin bende yoktur hesabı
Benim dilberlerin ayak türabı
Bu gece açıldı cennetin babı
Bir melek yavrusu meydana geldi.

Galiba şehrîdir şirindir sözü
Çarkı felek gibi rakseder gözü
Sürüden ayrılmış bir körpe kuzu
Tekyei aşk içre kurbanı geldi.

Mevlâ bu devleti her kula vermez
Bu gece misafir yerine kalmaz
Bir geçti destine bir dahi geçmez
Uyan sem'i keda pervane geldi.

III

Felekten bir şita erdi güllere
Sefasın sürmedim geçti gidiyor.
Üftadeler yalınayak yollara
Ağlayu ah deyu düştü gidiyor.

Gülüm usanmadı bülbülüm senden
Çıkarır perçemin fino fesinden
Eyvah gönül kuşu can kafesinden
Babın küşat etti uçtu gidiyor.

Ya birkere gel kabrim ucuna
Gam yükün yüklettim yüzbin hecine
Badeden karışsın anın bacına
Dil fena mülkünden geçti gidiyor.

Şu gönül mülkünde beysin paşasın
Mevlâ ömür versin binler yaşasın
Yetiş hey vefasız helâllaşasın
Şem'i ecel camın içti gidiyor.

IV

Mürgu dili avaremiz ne hikmet
Kafesi mihnette kapandı kaldı.
Dam oldu payına danei kısmet
Kûşei mihnette kapandı kaldı.

Gittiler hünkâra biraz müptelâ
Teşekki yüzünden kuptu vaveyla
Arzuhaller buyrulmadı galiba
Divanı devlette kapandı kaldı.

Ehli dünya olan yolunu tuttu
Dileyen maksudun menzile yetti
Âşıklar zümresi didara gitti
Sofular cennette kapandı kaldı.

Şem'î niçin ateşte kül külahın
Gök yüzüne çıkar feryadü ahın
Açılmadı gitti bahtı siyahın
Diyarı gurbtte kapandı kaldı.

V

Çevrilir başıma cihan dar olur
Bana efendimden ıtap olunca
Bülbül gibi işim ahü zar olur
Gül yüzünden ref'i nikap olunca.

Efendim beğendim tarzı edanı
Anınçün çekerim cevrü cefanı
Boşlamam dilimden methü senanı
Sine girüp tenim türap olunca.

Derunum şehrini otlara yakma
Nushai kübradır gönül hor bakma
Mevlânın yapısın kasdedip yıkma
Tamir kabul etmez harap olunca.

Derdı aşkın ile şişte püryanım
Semaya serçekti ahü efganım
Sefa mı kesbettin benim sultanım
Şem'inin ciğeri kebap olunca.

VI

Mahbubü canana gönül verenler
Gurbet ele düşmüş dağlar dolanır
Yitirüp aklını mecnun olanlar
Al yerine kara donlar dolanır.

Aşk elinden bu sevdaya uğradı
Pervanenin yanmaktadır müradı
Benimçün etmesin bülbül feryadı
Goncanın başına çağlar dolanır.

Dünyaya geldi bir nice evliya
Hiçbiri şadolup gülmedi mi ya
Şem'î gurbet elde yâr diye diye
Akıdıp göz yaşı ağlar dolanır.

Mehmet Halit
H. B. D. İstanbul M. Kâtibi Umumîsi
İlim Encümeni âzasından

* KONYA ÂDETLERİ *

I

TAS AÇMASI

Kadın düğünlerinde oyunlardan sonra orta yere bir iskemle getirilir, yaşlıca bir kadın, veya gelini hamamda yıkayan usta kadın elinde bir tas olduğu halde evvela oğlan evinin, sonra kız evinin, daha sonra bütün akrabanın, davetlilerin hediyelerini ister, bunları alenen gösterir, söyler. Hediyesi ağır olanlar alkışlanır. Bu bittikten sonra gelin hanım salona veya bağçeye indirilir, ayağının altına kumaş topu serilir, emsali ile beraber üzerinden çalgı ile önünden mumlar yakılmış olduğu halde üç kere bir daire etrafında döndürülür. Gelinin ayağı altına serilen kumaş, usta kadının olur. Bunu müteakıp sofralar döşenerek yemek yenir ve yahut her kese yağlı peksimet, üzüm, çerez dağıtılır.

II

GELİN HAMAMI

Gelin gelmezden üç gün evvel bütün hısım, akraba, komşu, tanıdıklar gelin hamamına davet edilirler Bütün davetlilerin

sabun, kına, saç sırmaları kız evi tarafından verilir Hamamda da oyun oynanır, bütün genç gelin ve kızlar saçlarına sırma örünürler, altın takınırlar. Hamamın şadırvanı etrafında gelin hanım tas açması âdetinde olduğu gibi üç defa şarkılarla döndürülür.

III

YÜK GÖTÜRME

Gelin gelmezden bir kaç gün evvel oğlan evinden kız evine cihaz(yük)götürme âdeti vardır. Gelin gelmezden iki gün evvel bütün hısım, akraba, komşu, dostlar davet edilir. Bir salı günü sabah namazından sonra bütün davetliler oğlan evinde toplanır, kız babasına bir tay hediye etmek için hazırlanır. Geline yapılan eşya, (yük)develere yükletilir, yüklerin üstüne de birer çocuk bindirilir, fi şenk yakarak, çalgılar çalarak kız evine götürülür. Orada da bir kahve içilerek dağılınır.

IV

GENÇ ÖLÜNÜN ÖNÜNDEN SERVİ, KAVAK DALI ÇEKMEK

Genç iken ölenlerin cenazesinin önünden iki taraflı servi, kavak dalı çekmek, bunları genç ölünün mezarının baş, ayak ucuna dikmek âdettir. (ölü de büyümeden, yeşermeden öldü, bunlar büyümeden, yeşermeden kurusun) demektir.

V

Çamaşır pazartesi, perşembe günleri yıkanır, pazar, çarşamba günleri yıkanırsa gamla kirlenir. Ateş, maya, sirke, kara tava, tencere, kazan gece verilmez. Ruzu hızırda hızır elini bassın diye her şeyin ağzı açık bırakılır. Gök gireği [1] de ev süpürülmez, hamur yuğrulmaz. (ballanır) Paskalya günü yıkanılırsa vücuda kırkayak [2] düşer. Bulgurun, unun yanına varılmaz. Ağustosta hamur yuğrulursa bozulur (ballanır), ekmeğin yüzü çiçeklenir. Nevruzda yaş meyva yenir. Eşiğe, oluk altına oturulmaz. Baştan takye çıkarılırsa giyileceğinde içine tükürülür (Devlet kılı kapılmasın diye) Akşamdan sonra ılgıdır [3] sarılmaz (bir başı belâ bir başı kaza dermiş) Dişi çıkan çocuğa diş bulguru dökülür (bulgur çocuğun başına hiç ağza alınmadan dökülür) Çocuğun ilk çıkan dişini gören çocuğa

---

[1] Paskalyadan sonra gelen pazar.
[2] Saç kıran hastalığı.
[3] Çile sarmak için arşın boyunda iki ucuna kazık kakılmış değnek.

bir gömlek diker · Çocuğun önüne muhtelif şeyler konur, hangisini alırsa o sanatı öğreneceğine hükümolnnur Çocuğa babasının kesesinden para çıkartılır, fakirlere verilir Çocuğun saçı tartılır,(nazar değmesin diye Çocuk üzerlikle, sepze ve mayısla tütsülenir. Çocuğun çıkan dişi deldirtilerek dama attırılır Çıban çıkarmamak için tar.ılmamış taze fındık taşınır. Nazar değmemek için çocukların alnına mürekkeple elif çekilir Elbisesine boncuk, iğde çalısı, kaplumbağa kabuğu, çörek otu, sil boncuğu dikerler . Çiçeğe, ağaçlara sarımsak, yumurta kabuğu, köpek, aygır kafası asarlar Evlere eski pabuç, üzerlik, yumurta takarlar. Hayvanlara boncuk , kurt tırnağı asarlar. Ekine, sepzeye de aygır kafası takarlar , eli kamalı bir bekçi yaparlar. Yemekte evvela büyük sunar· Su içerken evvela küçük içer · Mangalda boş sacayak bırakılmaz · Ayak üzeri don giyilmez · Süprüntü karşısında durulmaz. Ağzı açık makas bulundurulmaz. Gece aynaya bakılmaz Gece sakız çiğnenmez. Saçak altına işenmez · Ulu ağaç kesilmez

VI

KIRKLAMA

Çocuk tuzdan çıkınca yıkanır , en sonra kırk altın suya batırılarak bu su, yahut kırk anahtarlı bir tastan su çocuğun üzerine dökülüp yıkanır , kırklandı denir. Bir de kırk kaşık su ölçüp çocuğu ıslattıktan sonra başına kalbur konularak üzerinden dökülür

VII

DUVARA AŞ YAPIŞTIRMA

Dört köşe ince bir taş alınarak duvara yapıştırılır, gûya o taş orada durdukça yapıştıranın bütün günahı dökülür ·

VIII

KÖSTEK KESTİRME

Yeni yürüyen çocukların düşmemesi için kösteğini kestirirler Kösteği kesilecek çocuğun iki ayağı yekdiğerine iple bağlanır, bağlanan ipliğin ortasına bir de para bağlanır, iki çocuk bir mahallenin etrafını kıvranıp gelmesi için biri sağdan, biri soldan koşturulur, hangisi evvel gelirse çocuğun ayağından kösteği keser, parayı alır . Çocuğun bir daha düşmiyeceğine inanmak âdettir ·

M. Zeki

H. B. D. Konya Muhabiri

KASTAMONU'DA

DERLENMİŞ KELİMELER

Aruca : temiz, saf.

Amrukmak : İmrenmek, bir şeyi fazla sevmek

Güney : Şimal .

Kuz : Cenup kuz yaka . cenup tarafı)

Ara : Yer, mahal (Kanara : kan yeri)

Poğ : Bohça

Mahrama : Peşgir (Aş mahraması : Yemek peşgiri)

Ermek : Erişmek, ulaşmak, yetişmek, kemale gelmek .

Gögeri vergisi : Sebze resmi.

Ağmak: Göğe duğru çıkmak

Ağaç : Melekler .

Ağıncak : Merdiven .

Ağcın : Köy evi .

Al : tuzak, hile,(Onun alına aldandım, ben havada uçar idim alınan tuttun beni)

Kanat biçmek : birine karşı gururlanmak .

Kaz : turna .

Ilkı : Sürü (Ilkaz dağı : kaz sürülerinin gidip geldiği dağ)

Kürüzlük : Fundalık .

Kürüz keçi : kulakları küçük ensiz, aşağı sarkmıyan keçi .

İbi, culuk : Hindi .

Gönenmek: Muradına ermek (O mala gönendi istediği kadar zenğin oldu, seni gönenmiyesice seni bu kötülüğü yapan hep sensin)

Gömeç : Mezar

Gölük : Eşek misali, hayvan (Aman gölükleri aç bırakma)

Kürüşlemek : Bir çok belalardan kurtulup kurnazlaşmak. (artık kürüşledim, senin sözüne kanmam)

Gögem : yeşillik (Hayvanlar gögeme çıktı)

Hergele : sığır sürüsü .

Cafcaflı : süslü .

Arkuru : arzanî .

Neme laçitim : neme lazım.

Hıra : küçük .

Çokmak : köpek havlaması .

Hobu, herkes : akbaba .

Cıt : cüz'î .

Bayaktan : Deminden .

Çapmak : koşmak .

Gıdıgıdı : minimini

Şıvgar etmek : arabaya ikinci bir çift öküz koşmak .

Kelek : saçtan yapılmış büyük çıngrak. (uzaktan keleğin sesi geliyor .)

İrkmek : birikmek (İrkinti yoğurt ekşı olur .

Göcen : tavşan yavrusu .

Encin : kedi yavrusu .

Kundu : yavru (kısrak kundunu attı)

Kancık : dişi .

Caba, gündül: toprak tencere.

Narpız : nane .

Kunlamak : yavrulamak .

Kulun : yeni doğmuş tay . (Bizim kısrak kunladı)

Gökmen : erkek ismi .

Tuğman : erkek ismi .

Hotaman : büyük adam .

Akman : temiz, pak .

Cöke : kaydırak oyununda nişangâh taş .

Cırtak tahtası : balta ile yonularak çıkarılan tahta .

Geysi : libas .

Geysi yıkamak : Çamaşır yıkamak .

Çimmek : suda yıkanmak .

Kubat : kaba (buranın dili çok kubattır)

Görevit : taranan yünün tarak dişleri arasında kalan özsüz kısımları .

Bedirik : atılmış pamuğu ince bir çubuk etrafına dolayarak parmak kalınlığında yapılan ustuvanî pamuklar .

Dulup : bedriklerin sekiz on tanesinin bir arada katlanması.

Çıkrıncak : yere çakılmış yüksekçe bir kazık üzerine ufkî surette konan ağaç (iki başına iki adam binerek hareketi devraniye yaparlar, bu köylerde bir sipordur)

Kalıncak, Sülenge, Basama : çocuğu yürumeğe alıştırmak için kullanılan bir nevi araba, merdiven

Cive, Civek : şerare .

Honça : düğünde dağıtılan çörek .

Toplu : pencere .

Balaban : büyük, yiğit, kuvvetli , kağnı tekerinin mazıdan çıkmaması için çakılan çivi .

Göbert: ateşte pişirilen elma.

Göbel : babasız, kimsesiz, veya terbiyesi noksan çocuk.

Daraba : tahta perde .

Çükündür : Kırmızı pancar.

Us : akıl (korkudan ussum gitti)

Usban : akıllı , akıl sahibi (Usbanlar isminde bir köy vardır.)

Mantarı küle düşürmek : pazarlığı, işi bozmak.

Peçel : Eli, ayağı sakat adam .

Bürük, Bürgü :kadın çarşafı.

Çar : kadın yaşmagı .

Sin : mezar (kötülerin sinine söğerler)

Kız sini : köy ismi .

Tat : dili anlaşılmayan .

Hastavuç : Hastalıklı .

İyitlemek : iyitlerini seçmek, fenalarını atmak. (Elmayı iyitledim)

Evmek: bir işde acele etmek.

Evet : müstacel .

Sekül : atın ayağındaki aklık (üç ayağı sekül at uğurludur)

Seki, Sekü: sedir(çok yoruldun, hele biraz sekilen)

Göynümek : yanmak (içim göynüdü)

Kıdık : gerdan .

Sunmak : pehlivanlıkta meydan okumak (bana sunacak varsa ortaya çıksın)

Derdikmek : derdi tazelenmek (şu oğlanı görünce askerde ölen oğlum aklıma geldi, derdiktim)

Teklemek: Ekinin kuraktan bir iki taneli başak çıkarması .

Tar: kararlık (tavuklar tardan çıktı — ortalık ağardı)

Yasamak : tevzi, taksim etmek (bizim köye bu sene çok vergi yasadılar)

Nafer : defa (bir kaç nafer seni aradım)

Uğut : arpa unundan yapılan tatlı, hamur işi .

Çökelik : ayranın kesilmişinden yapılan peynir.

Çökelez : gelincik .

Cılbır : yular .

Şirnime: çocuğun şımarıklık etmesi .

Çalıgan, Yıgaç : kazık ve ağaç dallarından yapılan setler.

Kiren : kızılcık .

Güvlek : tahta kova .

Tıkır : emzikli ağaç ibrik.

Senek, Çotra : ağaçtan oyulmuş desti .

Şapşak : ağaç maşrapa .

Savu, Sağu : yas , matem , ağlama (Hatice kadın savu ediyor)

Çitin : küçük buzağı ahırı .

Yavsu : koyun biti .

Yava : sahipsiz hayvan .

Yavu : Bir memlekete , bir aileye sonradan gelip sokulan adam, acemi .

Lence : şakul (direğe lence tuttum)

Herniç : çerçevelerin oyuklarını yapmak için kullanılan alet .

Sifti: ince, yassı eğe demiri.

Persenk : muvazene temini için terazinin koluna takılan tel, para gibi bir şey (dilin persengi olmaz)

Tülek : çok üşüyen .

Tuzak : kazın kuyruğu üstünde biten top tüyler (filan tüyünü, tuzağını dökmüş — servet ve kuvvetini kaybetmiş)

Şişek: bir yaşında dişi koyun.

Bıldır : geçen sene .

Toklu, Öveç : bir yaşında erkek kuzu .

Çebiş: bir yaşında dişi oğlak.

Bıcık: kuyruğu küçük koyun.

Ardısımak : yenecek şeylerin bayatlaması .

Gulük : kuluçka tavuk .

Kesegen : kuyruksuz fare.

Ürün : yayıkta çalkanmak için biriktirilen yoğurt (mecazen : ürünümüz yok , sağmal hayvanımız yok)

Maya : dişi .

Ede : ağabey .

Sandak : oğlan evinden kız evine giden misafir gurupu (bu gece sandaklılar çok geç geldi)

Sılka : geniş yoldan ayrılan patika .

Hopaz : avuç .

Cingen göğünü : ilk çıkan çayır ve otlar (Hayvan cingen göğümüne salınmadıkça iyileşmez)

Yoz olmak : yebanileşmek . (at binilmiye binilmiye yoz oldu .)

Zıbın : üç etekli entari .

Saya : süslü köylü kadın elbisesi .

Keşür : havuç .

Çördük, Argun: ufak armut.

Hünmek:gözü korkmak(kaynananın dili gelini hündürdü)

Coruk : ufak yapılı manda.

Adı yaman : Şeftali .

Tuturuz : muattal. (benim paramı tuturuz etti, bu kaptaki pekmez yenmedi , kaç gündür kabı tuturuz etti .)

M. Muzaffer

* İSTANBUL ÂDETLERİ *

PEYGAMBER YAHUT ZEKERİYA SOFRASI

İstanbul hanımları, muratlarına veya her hangi bir arzularına nail olmak için ekseriya bir çok manevî vasıtalara müracaat ederler . Bunlardan biri de Peygamber sofrasıdır .

Peygamber sofrasının bir kaç nevi vardır . Başlıcası kurulan sofranın gayet fakırane olmasıdır Çok mühim bir arzusu olan biri , bu arzusunda muvaffak olamadığı takdirde Peygamber sofrası kurmağı niyet eder. Niyet ettiği günü arabî ayı hesabile bir kâğıda kayd- eder . Bu kâğıda günün hangi saatında niyet ettiğini de yazar. Şayet senesine kadar arzusu husul bulursa, niyet ettiği ayın içinde, gene niyet ettiği gün ve saatta Peygamber sofrası kurar.

Ahbaplarından münasip gördüklerini davet eder : « Filan gün, filan saatta sofra kuracağım, buyurun , arzu ederseniz edeceğiniz niyet için mum getirin » der. Davet edilen ahbaplar , eğer bir niyetleri varsa mum alarak sofrayı kuracak hanımın evine giderler .

Sofra şu veçhile tertip olunur : Yere ufak bir iskemle ve

bunun üzerine büyük bir sini konur Sininin orta yerine, ev sahibi hanımın vadettiği adak için bir mum dikilir. Mumun dört tarafına birer tabağın içinde peynir, zeytin, ekmek, yoğurt konur. Hazır bulunanlar sofranın etrafına dizilirler. Bu esnada ev sahibi üç ihlas bir fatiha okuyarak Peygamberin ruhuna hediye eder. Bunun arkasından şu tarzda türkçe bir dua okunur: « Çok şükür niyetime erdim, vadettiğim şu sofrayı kurdum, inşaallah burada bulunan hanımlar da emellerine nail olurlar. »

Bu duaya herkes « amin » der ve kendi istediği şey için içinden niyet ederek: « Benim de şu muradım hasıl olursa senesine inşaallah böyle bir sofra kurayım » dedikten sonra getirdiği mumu yakar ve sininin üstüne oturtur.

Herkes mumunu yakıp sininin üstüne dikdikten sonra besmele ile bir zeytin tanesi alır, yoğurt, peynir ve ekmekden de bir iki lokma alınarak sofradan kalkılır. Fakat sofradan kalkılmak için her halde mumların yanıp bitmesi lazımdır. Hepsi bir büyüklükte olan mumlardan evvela kimin mumu yanıp biterse onun muradının daha evvel husule geleceğine inanılır.

Bu sofra fakırane Peygamber sofrasıdır. Peygamberlerin hepsi fakırdirler. Onun için yalnız peynir ekmek yemekle iktifa olunur.

Peygamber sofrasının ikinci bir nevi şu suretler tertip edilir: Muradının husulünde peygamber sofrası kurmağı niyet eden kimse, arzusunun tahakkukunda yukarda yazıldığı gibi senesine bir sofra tertip eder. Ahbaplarını çağırır. Kendisi de sofra kurduğu gün oruç tutar. Ya bir masanın, veya bir sininin tam orta yerine muradı olanın mumu dikilir. Mumum etrafına yaş ve kuru her türlü meyva ve yemişle dolu ufak çerez tabakları dizilir. Bu yemişlerin her halde kırk bir türlü olması şarttır. Bir tabakta da yoğurt, biraz ekmek ve zeytin bulunur. Davetli olanlar akşam ezanına yarım saat kala muhakkak gelmiş bulunmalıdır. Çünkü akşam ezanına beş dakika kala dua bitecektir. Dua için davetlilerin hepsinin apdestli olması icap eder.

Muradına eren ve sofrayı kuran kimse kuranıkerimi rast-

gele açarak euzü besmele ile okumağa başlar. Kurandan yasin okumak en iyisidir. Kuran bittikten sonra hatim duası edilir Hazır bulunanlar amin derler Bu iş bitince akşam ezanı beklenir. Ezan okunur okunmaz, oruçlu olan zeytin tanesile orucunu bozar Ekmek ile yoğurt, arkasından da yemişler yenir. Ezan okunupta zeytin taneleri yenildiği zaman herkes mumunu yakar. Bu esnada istiyen: «Benim de muradım hasıl olursa senesine peygamber sofrası kuracağım» diye niyet eder. Niyet eden arzusuna nail olursa aynı gün ve saatta behemehal sofrayı kurması lâzımdır.

Peygamber sofrasının üçüncü nev'i ikincisinin aynı ise de peygamber sofrası yerine Zekeriya sinisi namını alır. Siniyi kuran o gün oruç tutar ve akşama kadar kimse ile konuşmaz. Tutulan oruca «Lal orucu» diyorlar.

Sini, kırk bir türlü yaş ve kuru yemişle süslenir. Yemiş tabaklarının arasına sininin üstüne birer tutam yeşillik koyarlar. Meselâ: tere, dereotu, maydanoz gibi. Sinide ayrıca ekmek, zeytin, tuz, şeker bulunur.

Siniyi kuran kimse: «Falan günü zekeriya sinisi kuracağım, buyurun» der ve davet ettiği misafirlerin adedince sininin etrafında makam hazırlar. Akşam ezanı okunurokunmaz tuz veya zeytinle orucunu bozan ev sahibi misafirlerle konuşmağa başlar Hepsi birden sofradaki ekmek, zeytin ve yeşillikten yerler Yemek bitince kurandan surei zekeriyayı ev sahibi okur, okumak bilmiyorsa başkasına okutur. Surei zekeriyanın hitamında hatim duası edilerek sevabı Zekeriya Peygamberin ruhuna bağışlanır. Sofraya iştirak edenler ezandan sonra mumlarını yakıp niyetleri olursa senesinde zekeriya sinisi kurmağı vadederler. Bundan sonra kemali afiyetle güle söyliye sofradaki yemişleri yer ve eğlenirler. Zekeriya sinisi her halde şaban ayının ilk haftasında ve ikinci nevi Peygamber sofrası ise şabanın birinci günü kurulur. Birinci tertip fakirane Peygamber sofrasını kurmak için muayyen vakıt yoktur.

Peygamber sofrası, yahut zekeriya sinisinin kurulma âdetinin İstanbulda ne vakıttanberi cari olduğu malum de-

KONYA ÂDETLERİ

Ramazana tekaddüm eden iki ay Anadoluda mubarek aylardan sayılır. Ramazanla beraber bu aylara «üç aylar» veya «namaz ayları» namı verilir. Fakat bunların en mubareki ilk namazdır. İlk namazda yaşlı kadınlar oruç tutarlar, nafile namazları kılarlar. Bu, bütün ay devam eder. Gene yalnız ilk namaza mahsus olmak üzere delikanlılar ve çocuklar arasında fener eğlenceleri tertip edilir. Delikanlılar meyanında yirmi üç yaşına kadar olanlar da vardır.

Namaza bir hafta kala her kes kâğıttan muhtelif renklerde fener alıp hazırlar. Namazın ilk günü, bütün mahalle delikanlıları, fenerlerini yakmış oldukları halde toplanırlar. Bir muzıka tertip edereler. Bu muzıka ekseriya def, veya teneke, filütten mürekkep olur. Muzıkacıların haricinde bir de türkü söyliyen kısım vardır ki, muzıkaya şarkılarla iştirak ederler.

Delikanlılar ve çocuklar namazın ilk günü kendi mahallelerinde şarkı söyliyerek, çalarak, oynıyarak dolaşırlar. Ertesi akşam diğer mahallelere fener kapma hücumları başlar. Bir mahalle delikanlıları muzıka ile diğer mahalleye gider, o mahalle delikanlılarile fener kapma kavgası yaparlar. Hangi taraf fenerini kaptırırsa, ilk yapacağı iş kaçmaktır. Fener kapan taraf ise şarkı söyliyerek mahallelerine avdet ederler. Bu tam bir hafta devam eder. Haftanın son günü fener kapma kavgası çok hararetli olur. Bir mahalle delikanlıları, diğer mahalleye fener kapmak için giderler ve karşılanmazlarsa, karşılamıyan mahallenin deli-

---

ğildir. Bu âdetin İstanbula Anadoludan intikal ettiği zannolunabilir. Yukarda naklolunan malumatı bana veren hanım bu âdetin Şamda pek makbul olduğunu ve her ailenin bunu tatbik ettiğini söyledi.

İkinci tertip Peygamber sofrasına müteallik tafsilatı veren Safiye Hanım da bu âdetin nereden geldiğini bilmiyor ise de böyle bir sofrada bir defa hazır bulunduğunu ifade etmektedir.

Müşfika Abdülkadir

kanlıları korkak sayılırr. O mahalle delikanlılarlna itap makamında: «Biz sizin mahalleye fener kapmağa geldik, siz kan cıkcasına (karıcasına) çıkmadınız, evde oturdunuz» denir Son gün yatsıdan sonra fenerler kâmilen yakılır ve evlere avdet edilir.

Namaz kışa tesadüf ederse evde kadınlar arasında pişmaniler (keten helvası) çekilir, Arap aşı dökülür (Arap aşı, ateş üzerinde bulunan kaynar suya tedricî bir surette un dökülerek yapılır. Bu biraz kaynadıktan sonra indirilir, tepsilere, sinilere dökülür, orada donar.) Sonra hindi veya tavuk kesilerek pişirilir, eti lime lime bir hale getirilerek çorba yapılır. Bu çorbanın bir hususiyeti va sa o da büberinin çok fazla olmasıdır. Arap aşı sinisi sofraya getirilir ve ortasından bir kısım aş çıkarılır, bunun yerine çorba kâsesi konur. Herkes önündeki arap aşından kaşığile bir mıkdar alır, çorbaya daldırır ve ciğnemeden yutar. Bu suretle geç vakta kadar eğlenilir.

Haftanın son günü bişiler yapılır.(bir nevi Puf böreği)konu komşuya dağıtılır. Zengin olsun, fakir olsun, her aile kendi iktidarına göre bişi yapar. Komşuya gönderilen bişiyi kabul etmemek gönderen tarafa hakaret demek olduğundan bunu herkes kabul eder.

Çoçuklar sabahleyin namaza şivlilik toplamağa çıkarlar. Şivlilik zengine, fakire göre degişir. Fakirlerin verdiği şivlilik, siyah kuru üzüm, bulgur (kaynamış buğday) kavurka (saç üzerinde kavrulmuş buğday), küllemedir. Zenğinlerin verdiği şivlilik ise kızıl üzüm, şeker, lokum, leblebiden ibarettir. Şivlilik toplamak için çocuklar mahallelerini dolaşırken muayyen bir ahenkle şu maniyi söylerler:

Şivli şivli şişirmiş
Ergen oğlu pişirmiş
İki çörek bir börek
Bize namazlık gerek
Şivlilik

Çacuk kafilesi her kapıdan şivlilik aldıkça bu maniyi okuyarak diğer bir kapıya gider.

Muhtar Ethem

ÇOCUK OYUNLARINDA SAYILAN SAYILAR

Çocukların oyuna başlamadan evvel aralarında bir ebe bulmaları âdettir Bu ebe hemen her yerde ve alelekser kura usulü ile bulunur. Kura doğrudan doğruya kurulmuş bir âdet veçhile sayı saymak suretile yapılır. Her vilâyetin saydığı sayılar birbirinden pek farklı olmazlar. Bunun da sebebi Çankırıdan Kastamonuya gelen bir çocuğun beraberinde sayı da getirmiş olması ve Kastamonudaki çocukların yeni gelen çocuğun sayılarını çabukça bellemeleri ve hatta ekseriya oyunları yeni sayılarla saymış olmalarıdır

Kastamonuda tesbit ettiğim sayıları aşağıya kaydediyorum:

1

Bir iki
Bülbül teki
Camdan bakar
Başına takar
Hap hup
Altın top
Kimsede yok
Bizde çok
Ben bir gün
Sümbüle geldim
Sümbül açmış
Zer zefil olmuş [1]
Dıngır dıngırdak

[1] Çürümüş, batmış.

2

Karga karga gak dedi
Çık tepeye bak dedi
Hacı nine kına döver
Ben bilirim kimi sever
Altın paşayı sever
Altın paşa çardakta [1]
Gümüş yüzük parmakta
Getir kızı göreyim
Atlara bindireyim
Saraydan geçireyim
Sarayda kap ne kaynar
İçinde Bülbül oynar
Has ekmek, pus ekmek
Bir boza, çık.

3

Bahçelerde tahta
Biz gidiyoruz bu hafta
İneğimiz doğurdu
Adı olsun Fatma
Aaman taralellim
Kuzum taralellim
Ebabi ünbül
Saçları sümbül

4

Karga karga gak dedi
Çık tepeye bak dedi
Çıktım erik dalına
Baktım şeher yoluna
Şeher yolu kamıştan
İbrıkları gümüşten

[1] Sofa

Engile mengile
Kara çuval dengile
Kulpuna köşe^sine
Evliyalar paşasına
Paşam nereye gitti
Devlete gitti
Ne zaman gelir
Yazın gelir
Yazılası çizilesi
İp boynudan üzülesi

5

Bir iki dingilden
Bastım erik dalına
Bak ım şeher yoluna
On deve geliyor
Birisine bindim
Ablama gittim
Ablam pilav pişirmiş
İçine Fare kaçırmış
Fare on beş yaşında
Kızıl külah başında
Ben onu yiyemem
Ben onu yiyemem
Şu dolaptan kim çıkar
Altın saçlı kız çıkar
Kızın adı Habbe
Babasının adı Kahpe
Kahpe kuşu pırrr .

6

Dini ‹ nver
Sarayını sen ver
Çanak kızı
Çok sonu

7

Bir cam, iki cam, üç cam. dört cam. beş cam, altı cam, yedi cam, sekiz cam. dakuz cam, on cam, mor cam, bu da benim amcam .

8

Bir meşe iki meşe üç meşe dört meşe beş meşe altı meşe yedi meşe sekiz meşe dokuz meşe on meşe com meşe Mehmet paşa, karıyı boşa .

9

Bir ben do solla silla do
Fikredelim o.

10

Teke teke ton paşa
Hoş geldin pervan paşa
Pervan paşanın atları
Kiyir kiyir kişniyor.
Ne için kişniyor
Arpa için kişniyor
Arpayı kimden almalı
Hangi tayı vermeli
Küçük tayı vermeli
Küçük tayın üstünde
İki bülbül döğüşüyor
Kandıdı kandıdı
Getir kanı içeyim
Aksaraya geçeyim
Akşam gelen kimidi
Emmin oğlu Mustafacık
Kolu budu kısacık
Hastan hustan
On parmağı gümüşten .

11

Elife lülbül
Saçı sümbül

Deniz derya
Hoca kızı
Bir elmayı
Nakışlamış
Edirneyi gümüşlemiş
Edirnenin yiğitleri
Belindedir divitleri
Yazı yazar kalem tutar
Ben olayım kâtipleri.

12

O, ma iğne battı
Canımı yaktı
Tombul kuş
Arabayı koş
Tramvaydan düş.

13

Ene mene pabucumu giyme
Çarşıya gitme, leblebi alma,
Kıtır kıtır yeme bana da verme.

14

Birlim, ikilim, üçlüm, dörtlüm beşlim, altılım alma, yedilim yelme, sekizim seyrek, dokuzum doğru, onum yağlı börek, salta tahta içinde zambak, ben yiyim sen bak, ak kaşık kara kaşık yıkadım yıkadım yine bulaşık, şu deve durmaz, eve girmez, vur kamçıyı girsin eve.

15

Eveleme develeme
Deve kuşu kovalama
Çengi çember, miskü anber
Sazı tuzu berber kızı
Ne gün geldin yazın geldim
Yazılalım, bir tahtaya dizilelim
Encik, mencik, gök boncuk.

Talât Mümtaz
H. B. D. Kastamonu Muhabiri

SAFRANBOLU'DA YÜRÜK DÜĞÜNLERİ

[Üst tarafı on sekizinci nushada]

Ata bindim çay aşağı yönlendim, yönlendim[1]
Yolda gördüm delikanlıya imrendim, imrendim
Organ verin koca damı bağlayın, bağlayın
Bağlayın da babam evini boylayın, boylayın
Genç yaşımda koca damı neyleyin, neyleyin
Ben gül idim eski yâre verdiler verdiler
Hem verdiler hem münasip gördüler gördüler.

—

Koca damın sakalını yoldursam, yoldursam.
Yoldursamda kıl torbaya doldursam doldursam
Koca damı delikanlıya döndürsem döndürsem
Ben gül idim kocadama verdiler verdiler
Hem verdiler hem münasip gördüler gördüler.

Bu temsili koca adam türküsü söylendikten sonra, gene temsili olarak bir zengin ağa kızını fakir bir eve gelin ederler. Gelin bir hafta sonra bir dolma mes'elesinden dolayı kaynanası tarafından öldürülünceye kadar dövüldükten sonra kocasından boşattırılır Bu boşanma üzerine gelinin anasını temsil eden kadın ile kaynanayı temsil eden kadın arasında deyişler başlar. Evvela kaynanayı temsil eden kadın söyler :

Dolma kazanını açtım dolması eksik
Dolmaya dadanmış bir sarı pisik
Gelin hanım gayri nasibin kesik
Hep mi yedin yeni gelin dolmayı lop lop.
İncecik sarmayı mayhoşu nittin.

—

[1] Yönlendim: yüzümü verdim çaya doğru teveccüh ettim.

Kaynanası hazırlamış odunu
Kaynatası getümüş keçi budunu
Bir daha anmasın dola adını
Hep mi yedin yeni gelin dolmayı lop lop
İncecik sarmayı mayhoşu nittin.

Çay ağzına çubuk dikmen sel için [1]
Kaca dama genç kız vermen el için
Yeni gelin kovulu mu dolmaçin [2]
Yiyivermiş yeni gelin dolmayı lop lop
İncecik sarmayı mayhoşu nittin.

Bundan sonra kız anası ağzından şu cevap verilir :

Boynumun altını yüz elli altın
Öldürmen yavrumu alırım satın
Yerine gelenler oldu bir kadun
Yeyivermiş yeni gelin dolmayı lop lop
İncecik sarmayı mayhoşu nittin.

Bu temsili ve manidar şarkıları müteakip gelin kadun eve gitmek üzere ayağa kalkar Esasen bu şarkılar gelin kadunu tazip ederek evine kaçırmak için söylenilir.

Gelin kadun ayağa kalktığı vakit ihtiyar bir kadın eline öküzlerin çift sürdüğü (züle) [3] ile bir dut dalı bir oklavaç, bir (ip) bir balta alır. Bu merasime gelin kadına duvak serpme merasimi derler Merasimi köyün en ihtiyar kadını idare eder ve gel.ne hitaben :

Bu gelin gelin olursa
İşte dip, işte bucak
Bu gelin gelin olmazsa
İşte ip işte nacak.

Bu gelinin adı ezme
Mahalle, mahalle gezme
Kendirini köpeğe çaldırıpta
Karşıki komşudan tutma.

Bu gelinin adı firak
Baban evindeki huyu bırak
Bu gelinin on oğlu olsun
Beşi ekinci, beşi dikici
Gelin kadın güvey bekle
Yesin otursun.

[1] Çay ağzına çubuk dikmen: çayın intişarı noktasına asma fidanı dikmeyin, onu herkes yer manasınadır.
[2] Dolmaçin: dolma için.
[3] Züle: öküzlerin tahtadan boynuna geçirilen boyunduruk.

Gelin, gelin gerinme
Kaynana sırıtma
Derelerde söğüt
Bu sana büyük bir öğüt.

İhtiyar kadının öğüdünü herkes sessizce dinler. Merasimin sonunda geline ihtiyar kadın başta olmak üzere güvey anasile, gelinin anası (Baş dünürşü) ler sıra ile para serperler, buna (duvak serpme)si derler.

Bu merasim esnasında güvey harman kenarında gözükür. Bu gelini eve davet mahiyetindedir. Korucu güveyin harman etrafında dolaştığını dünürşülere söyler

Bunun üzerine gelin hanım önde, diğer kadınlar arkada olmak üzere harman kapısının önüne varılır. Burada kadınlar tekrar türküye başlarlar:

Güveyin atı sakar
Eğerinden sular akar
Doğrulmuş geline bakar
Ağlama gelin anası
Sabreyle sadıç ninesi.

Güvey bey kazak olsa
Gittiği yol uzak olsa
Aldığı kız güzel olsa
Ağlama gelin anası
Sabreyle sadıç ninesi.

Güvey damdan çıkamaz
Çıkıpta akça saçamaz
Gelini alıp kaçamaz
Ağlama gelin anası
Sabreyle sadıç ninesi.

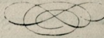
Bu şarkı biter bitmez güvey bulunduğu yerden seğirterek derhal gelin kadının başına para serper, düğün halkı parayı toplamakla meşgul iken gelini elinden tutarak koştura koştura evine getirir, kadınlar da birer ikişer harmandan evlerine dağılırlar.

SON

Ahmet Baha

Halk Bilgisi yıllığı

Halk Bilgisi Derneği İstanbul Merkezi, toplanan Halk Bilgisi malzemesinin ve bunlar üzerinde yapılan tetkiklerin neşri için aylık mecmuasının kâfi gelmediğini görerek her sene derneğin kurulduğu tarihte çıkarılmak üzere « Halk Bilgisi Yıllığı » unvanile bir mecmua tesisine karar vermiştir. Bu mecmuada Türk Halk Bilgisinin her şubesine ait orijinal tetkiklerle müteferrik surette neşri kabil olmıyan ve bir kül teşkil eden malzeme, bütün dünyada Türk Halk Bilgisine dair yapılan tetkiklerin hulasaları ve intişar eden eserlerin kitabiyatı ve Türkiye'deki Halk Bilğisi faaliyetine müteallik haberler bulunacaktır. Şimdiden hazırlanmağa başlanan mecmua asgarî on beş forma olacak ve ilk cildi 1 Teşrinisani 931 de intişar edecektir.

Feyziati

On beş günde bir çıkar talebe gazetesi Mecmuamızın müdürü İzzet Âdil Beyin mesuliyeti altında çıkan bu kıymetli talebe gazetesini bütün Türk talebesine memnuniyetle tavsıye ederiz. Adres : Arnavutköy — Feyziati Lisesi

Fiatı (10) kuruştur

HALK BİLGİSİ HABERLERİ

H. B. D. İstanbul Merkezi tarafından çıkarılır aylık mecmua

Sayısı [10] kuruştur

Senelik abonesi [120] altı aylığı [60] kuruştur. Yazı ve idare işleri için müracaat yeri:

(Halk Bilgisi Derneği Merkezi: İstanbul—Beyazıt)

Halk Bilgisi Derneğinin kitapları

Halk Bilgisi Rehberi	İkinci basılışı
Seçme Halk şiirleri	Mevcudu azdır
Halk Bilgisi Mecmuası	Birinci Cilt : 1928
Seçme Memleket şiirleri	Mevcudu yoktur
Yunus Emre	***
Erzurum Oyunları ve Oyun Havaları	Sırrı Numan Bey
Türkistan san'atkârları loncasının risalesi	Profesör Samoyloviçten tercüme
Türkçede Daş Lahikası	Caferoğlu Ahmet B.
Bilmeceler	Hamamizade İhsan B.
Rapor (Derneğin birinci ilmî seyahatine ait)	Abdülkadir B.
Baba Salim	İhsan B.
Halk Bilgisi Haberleri [Birinci cilt]	